

PILLANATKÉPEK A 20. SZÁZAD MAGYAR KÖZIGAZGATÁSÁBÓL

2016. november 22–23. között zajlott le a Nemzeti Közszerződési Egyetem és a Magyar Nemzeti Levéltár közös szervezésében az *Pillanatképek a 20. század magyar közigazgatásának történetéből* címmel szervezett konferencia, amelynek előadásait tartalmazó kötetet tartja most kezében az olvasó. A kétnapos rendezvény keretében hat szekcióban összesen huszonnégy előadás hangzott el, amelyek a késői dualizmus korának közigazgatási szervezetrendszerével, az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlását követő égető közjogi kérdésekkel és a trianoni békeszerződés következtében elvesztett területek közigazgatásának átszervezésével foglalkoztak. A konferencia időbeli keretei azonban nem álltak meg 1918-nál, sok olyan előadó is szerepelt a programban, akik a Horthy-korszak igazgatási be rendezkedésével foglalkoztak, valamint a rákövetkező történelmi időszak igazgatási szervezetének történetéből villantottak fel képeket.

A két intézmény közös szervezésében megvalósult konferencia folytatása volt a Magyar Nemzeti Levéltár által szervezett közigazgatási konferenciáknak, a program illeszkedett a korábbi rendezvények által megszabott időbeli keretekhez.

A konferencián elhangzott előadások közül tizenkét előadásból tanulmány is készült a *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás* e különszámához. A különszámban a tanulmányokat a szerzők neve szerint ábécésorrendben olvashatják, ám a tanulmányok a témájuk szerint másképpen is csoportosíthatók.

A kötetben érintett témák közül kiemelkednek azok, amelyek általában foglalkoznak a konferencia fő témakörének, a két világháború közötti magyar közigazgatásnak a központi kérdéseivel. Az e témakörbe tartozó tanulmányok közül elsőként Fiziker Róbert *A legközelebbi ünnepnapra várva. Királykérdés Magyarországon és Ausztriában, 1922–1938* című írását lehet megemlíteni, amely az államforma és trónbetöltés kérdéseit járja körül, külön hangsúlyt fektetve a két világháború közötti időszak sikertelen legitimista mozgalmaira, amelyek a monarchia restaurációját célozták. A Horthy-korszakot közvetlenül megelőző Tanácsköztársaság időszakával foglalkozik Csonka Laura a tanulmányában, aki *A polgári demokratikus kormányok és a Tanácsköztársaság a vádlottak padján – különös tekintettel a népbiztos-perre* című írásában, levéltári források alapján mutatja be a Forradalmi Kormányzótanács tagjaként szolgáló tíz népbiztos ellen, a politikai restaurációt követően lefolytatott pert. A szerző részletesen elemzi a fennmaradt peranyagokat és a népbiztosok elleni perben született ítéletet egyaránt, bemutatva azt, hogyan számolt le a Horthy-korszak a Tanácsköztársaság intézményének vezető tisztviselőivel. A Horthy kormányzósága által fémjelzett időszak törvényhozásának meghatározott szegmensét érinti Püski Levente tanulmánya. A szerző *A vidéki*

törvényhatóságok küldöttei a Horthy-kori felsőházban című írásában az 1926. évi XXII. törvénycikkkel visszaállított országgyűlési felsőház szervezetét mutatja be.

A közigazgatás működésével foglalkozott Paksy Zoltán, *A közigazgatás reform terve és kudarca az 1920-as évek elején* című írásában egy, a törvényhatóságok reformját célzó 1920-as törvényjavaslat sikertelen vitáját mutatja be a fennmaradt országgyűlési anyagok alapján. A Horthy-kort megelőző időszak személyi állományának bemutatását célozza Kriskó Edina írása, akinek a tanulmánya a közigazgatási szakemberképzésről és a Monarchia végnapjainak közigazgatási személyi állományáról szól. A szerző az *Amiről a személyügyek mesélnek...* című tanulmányában a fennmaradt levéltári források alapján az első világháborúig kiépült közszolgálati személyzeti rendszer jellegzetességeit mutatja be. Erre a személyi állományra támaszkodott a későbbiek során a két világháború közötti időszak is a restaurációt követően. A két világháború közötti időszak közigazgatásának témakörét érinti Nagy Janka Teodóra *A szociális közigazgatás komplex értelmezése a két világháború között* címmel írt tanulmányában. Bár a tanulmány címéből erre nem következtethetünk, a szerző három közigazgatási szakembernek, Magyar Zoltánnak, Esztergár Lajosnak és Csizmadia Andornak a népjóléti igazgatás terén vallott tudós gondolatait mutatja be.

A tanulmányok második csoportja a Trianon következtében Magyarországtól elszakított területek közigazgatásának változásaival foglalkozik. Ezek közül a sorban elsőként említhető Bodó Barna *Jövőkép, autonómia – székely közigazgatás* című írása, aki a székely közösség autonómiájának több évszázados történetét tárgyalja, rámutatva arra, hogy annak a napjainkban újra és újra felerősödő polémiának a megértéséhez, amely a Székelyföld autonómiájával kapcsolatban olykor felvillan, nélkülözhetetlen a történelmi múlt megismerése. Ebbe a csoportba sorolható Marjanucz László tanulmánya is, aki *Határváltozás következményei Csanád és Torontál vármegyében* címmel írt munkájában, az említett két csonka vármegye, Csanád és Torontál, Trianont követő közigazgatási viszontagságait mutatja be. Ugyancsak e körben említhető Hornyák Árpád *A Délvidék a délszláv állam közigazgatásában 1918–1941* című írása, amelyben a szerző az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlását követő időszakban, a Délvidéken, az elszakadás következtében lezajlott közigazgatási reformokat elemzi. Az írás részletesen foglalkozik a szerbek által bevezetett reformokkal, bemutatva azt, hogy a korábbi időszakban a közigazgatásban dolgozó szakemberek hogyan szorultak ki fokozatosan a terület elszakadását követő időszakban a közigazgatási szervezetrendszerből. Ehhez a témakörhöz tartozik Simon Attila írása is, aki *A magyar közigazgatás bevezetésének ellentmondásai az első bécsi döntés által visszakapott felvidéki területsávon* című írásában, a monarchia felbomlását követően megalakuló Csehszlovák államhoz került magyarlakta területek közigazgatásának változásaira fókuszál.

A kötetben találunk két olyan tanulmányt is, amely bár nem sorolható egyik csoportba sem, mégis kötődik a konferencia témaköréhez. Az egyik tanulmány Horváth Attila tollából született, aki *Az 1946. évi VII. tc., a demokratikus államrend és a köztársaság védelméről* című írásában a második világháborút követő történelmi korszak büntetőjogában bekövetkezett változásokat mutatja be, különös tekintettel a politikai bűncselekmények megítélése terén bekövetkezett törvénymódosításra. A tanulmány a konkrét törvény elemzésén túl bepillantást enged a korszak politikai gondolkodásába is. Végül Pálvölgyi Balázs *A magyar migrációs*

politika átalakulása a 20. század első negyedében című tanulmányát kell megemlíteni, amely a dualizmuskori kivándorlás kérdéseivel foglalkozik és az első világháborút követő időszak menekültügyi igazgatási kérdéseit járja körül.

Valamennyi, a kötetben szereplő tanulmány rendkívüli érdeme, hogy olyan primer levéltári forrásbázisra támaszkodik, amely megismerése újat hoz a tudományos kutatások és eredmények terén. A kötetben szereplő szerzők a tanulmányaikkal érintett korszakok és témák elmélyült, érdemes kutatói, akik írásaik által nemcsak a közigazgatás-tudomány és a jogtörténet-tudomány képviselői számára szolgálnak értékes új tudásanyaggal, de a korszak történelme iránt érdeklődő olvasó figyelmét is felkelthetik.

2019. március 26.

Peres Zsuzsanna
a különszám szerkesztője